

О. В. Сорока

*доктор педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
sorokaolga175@gmail.com*

Л. Д. Банкул

*доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтва
Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

МУЗИКОТЕРАПІЯ ЯК РЕАБІЛІТАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Вивчення світового досвіду реабілітації дітей із вадами фізичного чи розумового розвитку доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей і благополуччя суспільства загалом [2].

Під «особливими потребами» розуміють, по-перше, необхідність специфічних методів обстеження, навчання та комунікації (special education – спеціальної освіти або дефектології), реабілітації і працетерапії (physical-occupational therapy), особливого ставлення під час навчання. По-друге, наявність потреби у спеціальному обладнанні – допоміжних пристроїв для ходьби, інвалідних візків, слухових апаратів, комп'ютерної та медичної техніки тощо. По-третє, незахищеність дітей з особливими потребами у соціальному плані [3].

Поняття «діти з особливими освітніми потребами», широко охоплює всіх учнів, чий освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків). Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні та реабілітації дітей, які мають певні особливості розвитку. У свою чергу, реабілітацію (педагогічну) дослідники [5] трактують як процес відновлення здібностей дитини до нормальної поведінки та розвитку шляхом цілісної організації її життєдіяльності.

Слід зазначити, що в системі реабілітаційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами використовують різні арт-терапевтичні технології: ігрову терапію, казкотерапію, пісочну терапію; корекційну ритміку, музикотерапію тощо. Позитивний вплив кожної з названих технологій залежить не лише від кваліфікованої методики застосування, а й від урахування психофізичних можливостей дітей, які близькі до так званого «художнього типу». Саме тому ми пропонуємо використовувати у реабілітації дітей з особливими освітніми потребами музикотерапію, яку розуміють як:

— ефективний засіб розвитку емоційно-почуттєвої сфери;

— напрям психотерапії, що об'єднує ідеї гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки з окремими психотерапевтичними технологіями та займається адаптацією технологій психотерапії до проблем дитячого віку (проблеми соціалізації, почуття неповноцінності, відчуженості у соціальних контактах, тривожності тощо);

— метод, який використовує музику як засіб корекції емоційних відхилень, страхів, рухових, мовних та поведінкових порушень, при ускладненні комунікативних стосунків, а також різних соматичних та психосоматичних порушеннях [4].

Зарубіжні дослідники [1] переконані, що музикотерапія вивчає можливості музичного мистецтва в управлінні психічним станом дитини, «лікує», певним чином соціалізуючи її. Таким чином, вплив музики може бути спрямований як на нейтралізацію патологічних, так і на відновлення психофізіологічних порушень дітей з особливими освітніми потребами, оскільки музикотерапія має можливості для активізації розумової діяльності учнів, підвищення їх працездатності, самооцінки, емоційної саморегуляції, особистісного розвитку, корекції міжособистісних стосунків, розвитку самоконтролю, уваги, рефлексії, емпатії.

Вважаємо, що музикотерапію можна проводити у рецептивній (пасивній), активній та інтегративній формах. У процесі здійснення реабілітації дітей з особливими освітніми потребами перевага надається рецептивній музикотерапії, що може бути представлена комунікативною (спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку контактів взаєморозуміння і довіри); реактивною (спрямованою на досягнення катарсису) і регулятивною (сприяє зниженню нервово-психічного напруження) видами.

Поєднання арт-терапії з музикотерапією дає змогу розвивати правопівкульний (образний) тип мислення. Корисним у цьому аспекті є малювання під музику. Пропонуємо використовувати для цього спокійну класичну музику для релаксації, а короткі і яскраві музичні фрагменти – для активізації уваги дітей. Цікавим для дітей з особливими освітніми потребами є метод асоціативного пошуку, що використовують для зображення на малюнках музичних вражень, які передають настрої, нав'язані прослуханою музикою.

Слід наголосити, що бажаного терапевтичного ефекту можна досягти лише за умови щоденного впровадження музикотерапії під час інших видів діяльності – малювання, ліплення, конструювання, виконання фізичних вправ. При цьому музичний супровід не тільки забезпечить створення цілющої атмосфери, особливого терапевтичного клімату, а й слугуватиме головним інструментом для реалізації необхідних змін у внутрішньому стані дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євстігнєєва Н. І. Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Наталія Іванівна Євстігнєєва. – Вінниця, 2005. – 26 с.

2. Жмихова І. Б. Толерантна педагогіка в освітньому та виховному просторі школи / І. Б. Жмихова // Виховна робота в школі. – 2009. – № 6. – С. 41–47.

3. Лебедева С. О. Соціально-психологічна адаптація дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі школи / С. О. Лебедева // Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови. – 2013. – Вип. 4 (2). – С. 218–228.

4. Поваляева М. А. Справочник логопеда / М. А. Поваляева. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 448 с.

5. Шпак В. П. Реабілітаційна педагогіка : навчальний посібник / В. П. Шпак. – Полтава : АСМІ, 2006. – 328 с.

Г. В. Сподинок

*студентка групи СП-31 психолого-природничого факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
anna.spodyniuk.com@gmail.com*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету
О. В. Оксенюк*

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА СІМ'Ї ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Проблема адаптації й інтеграції дітей з особливими потребами та їхніх сімей у соціумі завжди була і залишається актуальною, оскільки такі сім'ї зазнають психологічного стресу, впадають у відчай, замикаються в собі, дізнаючись, що їхня дитина особлива. Це, однозначно, впливає і на стан та розвиток дитини в майбутньому, адже сім'я – це первинний інститут соціалізації дитини в соціумі. Тому робота соціального працівника, педагога та фахівців галузі психології і соціології досить важлива у вирішенні проблем функціонування особливих дітей у соціумі.

Теоретичну основу дослідження складають психолого-педагогічні положення про сім'ю з особливими дітьми як об'єкт соціально-педагогічної допомоги (І. Іванова, А. Колупаєва, Р. Кравченко, М. Радченко, В. Тарасун); про системні зміни освіти для дітей з особливими потребами, що сприятиме їх успішній інтеграції в суспільство (О. Ляшенко); про проблеми соціалізації дітей з інвалідністю (О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Л. Міщик, В. Нікітіна).

Родини, у яких народжується дитина з певними психофізичними вадами, спочатку зустрічаються із психічними проблемами, згодом – фінансовими. Комплекс вини батьків перед дитиною за її “невдале” народження переростає у боязнь громадського осуду за “неповноцінного” члена громади, у страх ізоляції сім'ї.

Сім'ї, що мають дітей з порушеннями фізичного чи психічного розвитку, – це одна з найбільш уразливих груп населення. Труднощі, пов'язані з вихованням особливої дитини, зумовлюють якісні зміни в життєдіяльності сім'ї, дезадаптують сім'ю та, на жаль, часто призводять до сімейної кризи [1].